

**НОВ БЪЛГАРСКИ УНИВЕРСИТЕТ
ЮГОИЗТОЧНОЕВРОПЕЙСКИ ЦЕНТЪР ЗА СЕМИОТИЧНИ
ИЗСЛЕДВАНИЯ**

Проф. д-р Кристиан Банков

СТАНОВИЩЕ

за

дисертационния труд на Нина Розинова Денисова за присъждане на образователната и научна степен „Доктор“ в професионално направление 3.1. „Социология, антропология и науки за културата“, на тема „Потребление на храни и напитки в контекста на социално-икономическите трансформации в България в началото на 21 в: върху примера на крафт бирата и хляба“ (научен ръководител: доц. д-р Петя Славова)

Нина Денисова е представила за преценка дисертационен труд от 365 стр., разделен на три части, включително библиография и приложения. Трудът е добре оформен, написан е на добър български език и се чете лесно. Трите части са със сходен обем и цялостното усещане е за добре структуриран труд, в който всяка част е напълно необходима. Най-важното качество все пак е подборът на един интересен за доста широка публика предмет на изследване и въпреки задълбочения теоретичен и методологичен принос работата е увлекателна и се чете на един дъх. Накрая идва като изненада толкова дълъг списък (над 180 заглавия) на реално ползвана литература, предвид достъпния стил на писане, което свидетелства за високата запознатост с предмета и умения за синтез на кандидатката.

Още във въведението намираме задоволителна обосновка за важността на изследвания проблем, като допълнителни аргументи за същото се срещат в цялото по-нататъшно изложение. Често толкова интересни теми не са от голямо социално икономическо значение, но тук оставаме с обратното впечатление. В първа глава целите са обстойно разглеждане на възможните теоретични подходи за изследване на крафт потреблението. Тези цели са добре изпълнени и изборът на прагматистката социология на Болтански като концептуална рамка на това изследване е солидно обоснован.

Във втората глава доста подробно се проследява процесът на навлизане на консумативното общество и съответната култура в България, предопределени от предшествалите ги икономика на дефицита и плановото производство на социализма. Крафт консумацията е симптом на узряването и усложняването на потреблението, неговите все по-комплексни взаимозависимости с цялата социо-икономическа система в страната. То е вписано в контекста на появата на контракултурни течения като бума на продуктите от „био/еко“ вида,

появата на „бавно хранене“ (slow food) и пр. Социо-културното узряване на потреблението се изразява в това, че храната вече се мисли не само като просто задоволяване на физически потребности, а все повече като удоволствие, начин за запълване на свободното време и показан начин на потребление, чрез който се демонстрира принадлежност, идентичност, респективно противопоставяне на масовото. Това подготвя и рамката за най-приносните анализи, изложени в трета глава, което свидетелства за изпълнени цели и на тази част.

В трета глава именно се постигат поставените изследователски цели на дисертацията. Крафт потреблението е резултат от важни ценности трансформации у нас, които са онагледени от теренното проучване. Типологията на крафт потреблението е артикулирана е три основни категории: домашното производство, квази масовото потребление и потребление на крафт продукти в масова пазарна среда. Откритието е, че макар от една страна да изглежда, че крафт „бъгството“ от масовото само по себе си вече е масово явление, от друга то почива на нехомогенна констелация от логики, всяка една от които придава и в същото време черпи обогатено значение на потреблението, немислимо за индустриалното „масово“.

Комплексността на крафт потреблението е концептуализирана и чрез противопоставянето ѝ на опростената схема на „завръщане на занаятчийството“, доколкото новите смисли не възникват толкова от качествата на изработения продукт и способността му да задоволява практически нужди, а от възможността чрез новата активна роля на потребителя/производител да се заявява съпричастност към общности, каузи, истории и пр. със неограничен потенциал за заявяване на етична позиция и идентичност.

Като забележка ще споделя едно общо наблюдение, и то е, че в целия труд ми изглежда подценена ролята на дигиталната култура, онлайн платформите и социалните медии за утвърждаването на крафт потреблението в актуалната му форма. Хипстерският начин на живот, споделената икономика с всички алтернативни начини на размяна, мобилност и новата протестна култура са широкия контекст, който тук е засенчен от доста по-голямо внимание към по-близките до социологическите подходи при изследването на потреблението теми.

Въз основа на казаното до момента убедено призовавам колегите си от научното жури да присъдят на Нина Денисова образователната и научната степен „доктор“.

София, 08 февруари 2021 г.

К. Банков.....